

Գ. Լ. ՈՆԿՅԱՆ

**ԼԱՂՈՎԻ ՎԱՂԱՀԱՍ ՍՈՐՏԵՐԻ ԵՎ ՀԻՐՐԻԳՆԵՐԻ ՖԵՆՈԼՈԳԻԱՆ ՏԱՐՔԵՐ
 ՀՈՂԱՎԻՄԱՆՑԱՆԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ***

Հայաստանի բարձրագույն շրջաններում խաղողագործության տարածման համար կարևոր նշանակություն ունի եղած պաղպաղակ, ինչպես և սելեկցիայի միջոցով ստացված նոր սորտերի համեմատական ուսումնասիրությունը աճեցման տարրեր հողակլիմայական պայմաններում:

Այդ նպատակով խաղողագործության, դինկգործության և պտղաբուծության ինստիտուտը Հենինականում, ծովի մակերևույթից 1500 մ բարձրության վրա, կազմակերպել է խաղողի փորձնական հենակետ, որտեղ աճեցվում են ինստիտուտի խաղողի սելեկցիայի բաժնի կողմից ստացված մի շարք վաղահաս հիրքիգային սերմնաբույսեր, ինչպես նաև տեղական ու բերրի մի քանի վաղահաս սորտեր [5]: Այդ նույն սորտերի և հիրքիգային սերմնաբույսերի վեգետատիվ սերունդը միաժամանակ աճեցվում է Արարատյան հարթավայրի պայմաններում՝ ինստիտուտի Փարաբարի էքսպերիմենտալ բաղայում, ծովի մակերևույթից 940 մ բարձրության վրա:

Հենինականի կլիման կոնտինենտալ է, բաղձամյա միջին տվյալներով, 10-ից բարձր ջերմություն ունեցող օրերի թիվը հասնում է 158-ի, (5.V—11.X), ամենակարճ տեղումնությունը՝ 117, ամենաերկարը՝ 182 օր: Այդ ժամանակ 10-ից բարձր ակտիվ ջերմաստիճանների դուրսը, բաղձամյա միջին տվյալներով, կազմում է 2590: Գարնանային վերջին ցրտահարությունները, քաղամայա միջին տվյալներով, ավարտվում են մայիսի առաջին տասնօրյակում: Աշնանային առաջին ցրտահարություններն սկսվում են հոկտեմբերի սկզբներին, անսառնամանիք օրերի թիվը (միջին տվյալներով) կազմում է 146: Տարվա ամենաբարձր ջերմաստիճանը լինում է օգոստոսին, միջինը՝ 19.7, առավելագույնը՝ 34: Տեղումների տարեկան դուրսը հասնում է 459 մմ-ի:

Փարաբարի էքսպերիմենտալ բաղայի կլիման խիստ կոնտինենտալ է, քաղձամյա միջին տվյալներով, 10-ից բարձր ջերմություն ունեցող օրերի թիվը հասնում է 206-ի (15.IV—1.XI), որի ժամանակ 10-ից բարձր ակտիվ ջերմաստիճանների դուրսը կազմում է 4107: Գարնանային վերջին ցրտահարությունները, միջին հաշվով, վերջանում են ապրիլի առաջին տասնօրյակում: Աշնանային առաջին ցրտահարություններն սկսվում են նոյեմբերի առաջին տասնօրյակում, անսառնամանիք օրերի թիվը (բաղձամյա միջին տվյալներով) կազմում է 217: Օգոստոսին օդի ջերմության միջինը լինում է 25.5, առավելագույնը՝ 40° [1, 3]:

Ուսումնասիրությունները կատարվել են պաղպաղակ 3 սորտերի և 13 տարրերի ծագում ունեցող հիրքիգային սերմնաբույսերի վեգետատիվ սերունդի վրա,

* Աշխատանքները կատարվել են գյուղ. գիտությունների գերագույն պրոֆ. Ս. Հ. Պողոսյանի ղեկավարությամբ:

Փորձարկելիք արտերի և չիթերգային օժրմաթուրյաների համեմատական ֆենոլոգիան
Արաբաթյան չարթայալի և Լենինականի պայմաններում

Ստորին անունը կամ կոմբինացիան	Ամիսը փոխադրելով	Ուսումնաս- նության կայքը	Զբոսայգի անվանումը	Չարթայալի անվանումը	Չարթայալի անվանումը	Չարթայալի անվանումը
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	6/V	25/VI	20/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/IV	27/V	19/VII	13/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	6/V	21/VI	7/VIII	9/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	10/IV	23/V	12/VII	15/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	6/V	22/VI	2/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/IV	24/V	8/VII	21/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	5/V	23/VI	9/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/IV	25/V	18/VII	20/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	6/V	22/VI	4/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/IV	26/V	13/VII	19/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	5/V	27/VI	10/VII	20/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	6/IV	27/V	19/VII	23/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	5/V	27/VI	23/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	8/IV	28/V	18/VII	18/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/V	25/VI	6/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	29/III	24/V	9/VII	18/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	4/V	20/VI	19/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	8/IV	24/V	13/VII	14/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	5/V	22/VI	5/VIII	20/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	9/IV	21/V	7/VII	13/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	8/V	26/VI	6/VIII	20/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	13/IV	31/V	27/VII	23/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	3/V	23/VI	7/VIII	20/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	31/III	23/V	9/VII	13/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/V	24/VI	14/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	30/III	26/V	19/VII	8/VIII
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/V	28/VI	10/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	28/III	29/V	22/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	7/V	29/VI	7/VIII	15/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	5/V	24/VI	28/VIII	20/IX
Մեղրա-Վան	—	Լենինական քրեան	2/IV	26/V	7/VII	2/VIII

* № 70-25 աստիճանի և 9-րդ աստիճանի 3306 ամերիկյան ստորագր.

որոնց նկատմամբ ֆենոլոգիական դիտողություններ են կատարվել: Լենինա-
կանի և Փարաբարի հենակետերում 1962—1963 թթ. բնթացքում, ըստ զար-
գացման առանձին փուլերի, համաձայն Մ. Ա. Լազարեկսի մեթոդիկայի
[2], (աղ. 1):

Ֆենոլոգիական դիտողություններից բացի, կատարվել են նաև օդի ջեր-
մաստիճանի, հալարերապան խոնավության և լուսավորության չափում-
ներ, նպատակ ունենալով պարզելու հիմնական կլիմայական գործոնների ազ-
դեցությունը խաղողի վազի տարբեր ֆենոֆազերի սնցման վրա:

Տարբեր հեղինակների ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ամ-
բողջ վեգետացիոն շրջանում, անկախ բարձրությունից, կան բավարար լու-
սային պայմաններ [3]: Այդ հաստատվում է նաև մեր ուսումնասիրություն-
ներից, որոնք պույց տվեցին, որ Լենինականում և Նրեանում տարբեր ամիսնե-
րում լուսավորվածության մեջ էական տարբերություն չկա, ուստի և գործնա-
կանորեն այն կարելի է համարել համասար:

Այդ մասին են վկայում նաև արեգակնափայլի տևողության վերաբերյալ
ստացված տվյալները (աղ. 2):

Աղյուսակ 2

ԱՐԵՂԱԿՆԱՓԱՅԼԻ ՏԵՎՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

(ըստ ամիսների և տարեկան դումարը ժամերով)

Ուսումնասիրու- թյան վայրերը	Ա մ ի ս ն ե ր												Տարեկան դումարը
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Լենինական . . .	91	111	149	193	246	315	345	346	245	228	136	92	2500
Նրեան	101	129	152	204	272	334	368	354	301	352	158	86	2711
Տարբերությունը .	10	18	3	11	26	19	20	8	56	24	22	— 6	211

Քերված տվյալներից երևում է, որ արեգակնափայլի ընդհանուր տևողու-
թյան առավելագույնը Լենինականի և Նրեանի պայմաններում դիտվում է հու-
լիս ամսին, նվազագույնը՝ Լենինականում հունվարին, իսկ Նրեանում՝ դեկ-
տեմբերին: Բացի այդ, արեգակնափայլի ընդհանուր տևողությունը ըստ ամիս-
ների տատանվում է 3—36 ժամի սահմաններում, միայն սեպտեմբեր ամսին
է, որ Նրեանում օրվա ընթացքում արեգակնափայլի տևողությունը մոտ 2 ժա-
մեկ տվել է, իսկ մնացած ամիսներին այն մեկ ժամից չի գերազանցում:
Տարեկան ընդհանուր տևողության տարբերությունը կազմում է 211 ժամ:

Հայտնի է, որ արեգակնափայլի տևողությունը կախված է աշխարհագրա-
կան լայնությունից և ամպամած (անոթե) սրբրի թվից: Վերջինս Լենինականում
ապրիլ քնթացքում լինում է մի փոքր ավելի, քան Նրեանում: ապրիլի՝ հթե
նման օրերի թիվը Նրեանում ամսական կազմում է միջին հաշվով 35, ապա
Լենինականում այն հասնում է 43-ի: Բազմամյա միջին տվյալներով պարզ-
վում է, որ Նրեանում արեգակնափայլի տարեկան տևողությունը լինում է հնա-
րավոր տևողության 60%, իսկ Լենինականում՝ 55%:

* Նրեանի ագրոկայանը (ոգերևութաբանական) գտնվում է Փարաբարի էքսպերիմեն-
տալ բուհայի տեղիտղթայում, այդուցե մոտ 300 մ հեռավորության վրա:

Վերոհիշյալ թվերը վկայում են այն մասին, որ Երևանում լուսավորվածության տեղափոխությունը, համեմատած Լենինականի հետ, ավելի բարձր է, քան այդ տարրերով լիցիումը մեծ չէ և մեր կարծիքով, վճարական նշանակություն ունենալ չի կարող:

Կլիմայական մյուս գործոնը, որը նույնպես կարևոր է բույսի կյանքում, դա ողի հարաբերական խոնավությունն է: Այստեղ չի քննարկվելու հողի խոնավության հարցը, քանի որ ինչպես Երևանում, այնպես էլ Լենինականում փորձնական բույսերը ոռոգվել են ըստ վազի պահանջի:

Բաղամաս միջին ավալներով, ողի հարաբերական խոնավությունը Լենինականում լինում է 54%, Երևանում՝ 46%: Ամենացածր հարաբերական խոնավությունը դիտվում է օգոստոսին, որը միջին հաշվով, Լենինականում լինում է 37%, Երևանում՝ 33%, առավելագույնը դիտվում է հունվարին, Լենինականում՝ 72%, Երևանում՝ 70%:

Այսպիսով, հարաբերական խոնավության ավալներով, Երևանում օդը (համեմատած Լենինականի պայմանների հետ) մի փոքր չոր է: Այդ հաստատվում է նաև տարվա բնացրում դիտված 80% և բարձր հարաբերական խոնավության օրերի թվով, որը միջին հաշվով Լենինականում լինում է 40, իսկ Երևանում՝ 34 օր, ինչպես նաև 30% և ցածր օրերի թվով, որը Լենինականում (միջին հաշվով) լինում է 36, Երևանում՝ 59 օր:

Այստեղից կարելի է եզրակացնել, որ ողի հարաբերական խոնավության գործոնը նույնպես չի կարող ուսման ախտիկ խաղողի տարածումը Լենինականի պայմաններում: Կլիմայական հիմնական և կարևոր գործոնը, որը վճարական նշանակություն ունի բույսի կյանքում, հանդիսանում է ողի ջերմաստիճանը: Հաստի է, որ ծովի մակերևույթից բարձրանալուն զուգընթաց ողի ջերմաստիճանը նվազում է, որի հետևանքով սակավում է վեգետացիայի տեղափոխությունը և այդ ժամանակաշրջանում կուտակվող սկիտիվ ջերմաստիճանների գումարը, այսինքն կրճատվում են այն անհրաժեշտ ջերմային պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են խաղողի վազի զարգացման համար:

Ախտահան ծագում ունեցող բույսերի կենսական պրոցեսների արժանացման, ինչպես և հետագա փուլերի զարգացման բնացրի վրա տարբեր կլիմայական պայմաններում խիստ ազդում է վերը բերված գործոններից պայմանավորված ջերմաստիճանը:

Ֆենոլոգիական և ջերմաստիճանային ավալների համառոտ մշակումից պարզվեց, որ բողբոջման փուլը, 1962—63 թթ. միջին ավալներով, Լենինականում, Երևանի համեմատությամբ, սկսվում է մոտ 26—37 օր ուշ (աղ. 3):

Միևնույն սորտերի և հիբրիդային սերմնաբույսերի մոտ բողբոջման փուլը Լենինականում տեղի է 5 օր, որի բնացրում ավալ միջին ջերմաստիճանը եղել է 11,6, Երևանում՝ 15 օր, միջին ջերմաստիճանը՝ 11,2: Այսպիսով, համարյա միևնույն ջերմաստիճանի պայմաններում Լենինականում բողբոջման փուլը խաղողի վազը ավարտել է ավելի սկզբնականում, քան Երևանում: Այս երևույթը պետք է բացատրել մինչև բողբոջումը եղած ջերմաստիճանային պայմաններով, ինչպես և փորձարկվող սորտերի ու հիբրիդային սերմնաբույսերի բիոլոգիական առանձնահատկություններով:

Լենինականի պայմաններում մինչև բողբոջման սկիզբը ջերմաստիճանի անցումը 0-ից բարձր սկսվել է մարտի 14-ից և տեղի է 47 օր, որի բնացրում օրվա միջին ջերմաստիճանը եղել է 6 և կուտակվել է 280° ջերմություն:

Երևանի պայմաններում նշված տարիներին ջերմաստիճանային բարձրագույնը 0-ից վեր սկսվել էն փետրվարի 25-ից և մինչև բողբոջման սկիզբը տևել է 40 օր, որի ընթացքում օդի միջին ջերմաստիճանը եղել է 10,6, և կուտակվել է 425° ջերմություն: Լենինականի պայմաններում 0°-ից բարձր մինչև բողբոջումը ընկած ժամանակամիջոցում ջերմաստիճանի խիստ տատանումներ չեն եղել, և բողբոջման փուլն ընթացել է համեմատյալ:

Երևանի պայմաններում այդ ժամանակամիջոցում եղել են ջերմաստիճանի մեծ տատանումներ՝ 1,4—13,8, ընդ որում բարձր ջերմաստիճան (8—13,8°) եղել է 5 օր, որից հետո այն իջել է մինչև 1,4—4° 3 օր անողունյամբ, ապա նորից ջերմաստիճանը բարձրացել է մինչև 13,8, որի հետևանքով բողբոջման փուլը ձգձվել է:

Այսպիսով կարող ենք ասել, որ Երևանի պայմաններում աճող սորտերի և հիբրիդային սերմնաբույսերի որոշ մասը, ենթարկվելով բարձր ջերմաստիճանի ազդեցությանը, լրիվ նախապատրաստվել են բողբոջների բացմանը, և երբ ջերմաստիճանը կայունացել է 10-ից բարձր, նրանց վեգետացիան սկսվել է: Այդպիսիք են Սեյանեց Մալենգրա×Սպիտ. № 1186/3, Սեյանեց Մալենգրա×Սպիտակ Լեզարա № 1185/1, Սպիտակ Արաքսների×Չորնի սլավկի՝ № 979/5, Սեյանեց Մալենգրայի սերմնաբույսերը, որոնց բողբոջման փուլը դիտվել է մարտի 28-ից մինչև ապրիլի 6-ը: Այն սորտերի և հիբրիդային սերմնաբույսերի մոտ, որոնք չեն ենթարկվում այդ տատանվող տաք ջերմաստիճանների ազդեցությանը, բողբոջումն սկսվել է ապրիլի ուշ ժամկետում: Այդպիսիք են՝ Ամբարի×Միշուրիների 135՝ № 822/11, Սեյանեց Մալենգրա×Չորնի սլավկի՝ № 854/4, Սեյանեց Մալենգրա×Սպիտակ Արաքսների՝ № 1132/10, Մախալի×Սեևրեի բլի՝ № 840/1՝ հիբրիդային սերմնաբույսերը, որոնց բողբոջման փուլը զիտվել է ապրիլի 8—13-ը, որը և պատճառ է հանդիսանում Երևանի պայմաններում բողբոջման այդպիսի ձգձված փուլ ունենալուն: Լենինականում այդ երևույթը չի նկատվում, քանի որ ջերմաստիճանի անցումը կատարվում է աստիճանաբար և վաղ զարնանք բարձր ջերմաստիճաններ չի տալու ևն ապրիլի թիչ ու կարճատև:

Ինչ վերաբերում է ծաղկման փուլին, ապա աղ. 3-ի տվյալներից պարզ երևում է, որ այդ պիտղանուս սորտերի և հիբրիդային սերմնաբույսերի ծաղկումը Լենինականի պայմաններում սկսվել է մեկ ամիս ուշ, քան Երևանում, քանի որ փուլը ավարտվել է համարյա միևնույն ժամկետում, քանի որ սլավկ միջին ջերմաստիճանների միջև Լենինականի և Երևանի պայմաններում նույնպես առանձին տարբերություն չի նկատվել:

Տարբեր սորտերի և հիբրիդային սերմնաբույսերի պտղի հասունացումը Լենինականի պայմաններում սկսվել է մեկ ամիս ուշացումով, քան Երևանում, և Լենինականում տևել է 27 օր, Երևանում՝ 20 օր: Այն տարբերությունը նկատվում է նաև ջերմաստիճանների միջև: Լենինականում այդ փուլում օրվա միջին ջերմաստիճանը եղել է 18,6, Երևանում՝ 28,3: Այդ պատճառով էլ պտղի հասունացման սկզբնական փուլը 7 օրով ապրիլի է Լենինականի պայմաններում, քանի որ այդ փուլն սկսելու և ավարտելու համար նույնպես պայման չվել է ջերմաստիճանների համապատասխան գումար:

Պտղի լրիվ հասունացման փուլը Լենինականում սկսվել է մոտ 15 օր ուշ, քան Երևանում, և պարզվել է, որ Լենինականի պայմաններում այն տևել է 11 օր և օրվա միջին ջերմաստիճանը եղել է 13,9, իսկ Երևանի պայմաններում

ալդ փուլն ավարտվել է 39 օրում, որի ընթացքում օրվա միջին ջերմաստիճանը եղել է 24.3: Այստեղ նկատվում է, որ Փարաքարի պայմաններում որոշ սորտեր և հիբրիդային սերմնարույսեր (Սեյանեց Մալենգրա և Նրա ազատ փոշոտումից ստացված սերմնարույսերից № 65/15, 65/16, Մպիտակ Արաքսենի×Ջորիի սյաղկի՝ № 979/5, Սեյանեց Մալենգրա×Մուսկատ վարդագույն՝ № 1191/9, Մեղրու վաղահաս և սյուն), պահանջելով իրենց հասունացման համար ավելի դժուր ջերմաստիճան, հասունանում են ավելի վաղ ժամկետում, իսկ որոշ սորտեր և հիբրիդային սերմնարույսեր (Մեղուվկա, Ամբարի×Միշուրիների 135՝ № 822/11, Սեյանեց Մալենգրայի ազատ փոշոտումից № 65/3, № 65/18 և այլն). բայց իրենց բիոլոգիական առանձնահատկությունների պահանջելով ջերմաստիճանների ավելի բարձր դոմար հասունանում են ավելի ուշ ժամկետում, որը և պատճառ է հանդիսանում պտղի հասունացման փուլի ձգձգվելուն: Լեւինականի պայմաններում այդ երևույթը սեղի չի ունենում, բայց որ պտղի հասունացման փուլում նկատվում է ջերմաստիճանի նվազում, որի պատճառով վեգետացիան ընդհատվում է: Նման երևույթ նկատել է նաև Ս. Ս. Խաչատրյանը [4]:

Այսպիսով կարելի է եզրակացնել, որ խաղողի վաղահաս սորտերը և հիբրիդային սերմնարույսերը, երբ մշակվում են նոր հողակիսայական պայմաններում, որտեղ վեգետացիան ավելի կարճ է և ջերմաստիճանը անհամեմատ ցածր, նրանց կենսական պրոցեսներն ընթանում են ավելի խնդրալից, քան Արարատյան հարթավայրի պայմաններում:

Հայկական ալդ-դինկ-պողարուծական
ինստիտուտ

Ստացվել է 26.IX. 1960 թ.

Г. Л. СИХЧЯН

ФЕНОЛОГИЯ РАННЕСПЕЛЫХ СОРТОВ И ГИБРИДОВ ВИНОГРАДА В РАЗЛИЧНЫХ ПОЧВЕННО-КЛИМАТИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ

Р е з ю м е

Исследования проводились над растениями трех сортов и 13-и элитных сеянцев винограда, выращиваемых в различных почвенно-климатических условиях на Паракарской экспериментальной базе Армянского института виноградарства, виноделия и плодоводства, расположенной в Араратской равнине на высоте 940 м и Лениканском опорном пункте того же института на высоте 1500 м. Работа проводилась под руководством доктора сельскохозяйственных наук С. А. Погосяна.

Сравнительное изучение одних и тех же сортов и гибридов в указанных почвенно-климатических условиях показало, что фаза распускания почек в Леникане по сравнению с Ереваном начинается, примерно, на 26—37 дней позже. Эта фаза в Леникане длилась 5 дней при среднесуточной температуре 11,6°, в Ереване—15 дней при температуре 11,2°. Это объясняется биологическими особенностями исследуемых сортов и гибридных сеянцев, и температурными условиями. В Леникане

в период до распускания почек больших колебаний температур выше нуля не наблюдалось, почему и указанная фаза проходила равномерно.

В условиях Еревана после установления положительных средних суточных температур имели место колебания от $1,4^{\circ}$ до $13,8^{\circ}$, что и является основной причиной продолжительности фазы распускания почек.

Фаза цветения исследуемых сортов и гибридных сеянцев в условиях Ленинакана наступает на месяц позже чем в Ереване, но при примерно одинаковом количестве дней, ибо больших колебаний среднесуточных температур за этот период не наблюдалось.

В Ленинакане начало созревания ягод также наступает на месяц позже, причина которому разница в среднесуточных температурах: в Ленинакане— $18,6^{\circ}$, в Ереване— $28,3^{\circ}$. Полная же зрелость ягод в Ленинакане запаздывает на 18 дней, так как среднесуточная температура в Ленинакане составляет $13,9^{\circ}$, а в Ереване— $24,3^{\circ}$.

Таким образом, в условиях Еревана некоторые сорта и гибридные сеянцы (сорт Сеянец Маленгра и сеянцы от его свободного опыления: 65/15, 65/16, Спитак Араксени×Черный сладкий 979/5, Мегру вагаас и т. д.), для полного созревания needing в сравнительно низкой температуре, вызревают в более ранний период, а некоторые сорта и гибридные сеянцы (Медувка, Амбары×Мичурина 135—822/11), сеянцы от свободного опыления сорта Сеянец Маленгра—65/3, 65/18, требуя большую сумму температур, созревают сравнительно поздно, что и является причиной затяжности фазы созревания ягод. Это явление в Ленинакане не наблюдается, так как в данной фазе имеет место общее понижение температуры.

Ч И Ц Ы П Р О З Р Ы

1. Багдасарян А. В. Климат Армянской ССР, Изд. АН АрмССР, 1958.
2. Лазаревский М. А. Амбелография СССР, т. I, 380—401, Пищепромиздат, 1946.
3. Катаниян В. А. Агроклиматический справочник по Армянской ССР, Л., 1961.
4. Хачатрян С. С. Агробнология, I, 1962.
5. Պ ա ղ ա ն Յ Ս. Ն. Հ 002 Գ Ա Զ Վ Վ Վ Վ Վ Վ (րիւղ. և գյուղ. գիտ.), Գ. 17, 12, 1953.